

Nederlandse hulp voor Angolese asielzoekers dreigt te mislukken

Een kindertehuis voor niemand

Blanca Diego

Nederland wil alleenstaande minderjarige asielzoekers uit Angola graag kwijt, maar ze niet hardvochtig in Luanda op straat zetten. Daarom werd voor hen in Luanda een opvanghuis opgezet. Maar de jongeren willen er niet heen. De opvang staat tot nu toe leeg.

“Nederlanders werken erg hard, zij zijn dynamisch... Als ik kon, ging ik er zo weer naartoe. Ik ging weg uit Angola omdat ik wilde studeren. Maar in Portugal lukte het me niet om een verblijfsvergunning, een vaste baan met een fatsoenlijk loon te krijgen. Daar ben ik dus vertrokken en toen heb ik asiel aangevraagd in Nederland.” Ziedaar de verklaring van Flavio Rodrigues, een 22-jarige Angolees die de afgelopen zes jaar in Europa heeft gewoond, waarvan de laatste maanden in de campus voor ama's (alleenstaande minderjarige asielzoekers) in Vught. Zonder enige schaamte geeft Flavio toe dat hij steeds loog over zijn leeftijd en wie hij echt was; hij was zogenaamd minderjarig en op de vlucht voor de oorlog uit een Afrikaans land. Maar Flavio heeft in Angola gewoon familie, hij was allang ouder dan achttien jaar en de burgeroorlog in zijn land was voorbij. “Op de campus in Vught kreeg ik wat lesjes in Engels en computers. Het stelde niets voor.” Flavio's ambities zijn veel hoger: hij wil net als zijn vader petrochemisch ingenieur worden.

Sinds een paar maanden is hij terug in Luanda. Hij maakte gebruik van een steunregeling van het Nederlandse ministerie van Vreemdelingenzaken en Integratie voor Angolese ama's die 'vrijwillig' terugkeren naar hun land. Dit terugkeerprogramma wordt uitgevoerd door de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM), een intergouvernementele instelling voor hulp aan terugkerende asielzoekers en illegalen. Het programma is gestart in januari 2003 en loopt door tot juli 2004. Volgens de IOM zullen in die periode 75 van de 395 minderjarigen van wie het asielverzoek onlangs is afgewezen, teruggestuurd worden naar Angola. Tot eind november zijn er al elf 'vrijwillig' teruggegaan.

Het Nederlandse ministerie heeft ervoor gekozen om zelf in Angola begeleiding voor terugkerende ama's te organiseren. Er is een opvanghuis voor ama's opgezet, die is ondergebracht bij het al bestaande kindertehuis Mulemba. Het onderdak is bestemd voor wezen en voor kinderen die hun familie kwijt zijn. “Dit biedt het kind een veilig onderkomen tot de familie is opgespoord”, aldus minister Rita Verdonk van Vreemdelingenzaken en Integratie bij de officiële opening op 24 september in Luanda. Volgens minister Verdonk is dit “binnen het nieuwe beleid de eerste ervaring met een combinatie van ontwikkelingshulp en migratiecontrole. Het is wellicht een voorbeeld voor andere landen.” De paradox is dat geen van elf minderjarigen die tot nu terugkeerden van de opvang gebruik wilde maken. De ruimtes in Mulemba staan nog leeg.

Andere prioriteiten

De vrede in Angola is onomkeerbaar. Voor het eerst sinds lang wordt de oplossing van het conflict niet meer gezocht met geweld; daar doet het gegeven dat burgers volgens officiële statistieken nog beschikken over zo'n vier miljoen kleine wapens niets aan af. "Angola is een veilig land", stelde Verdonk dan ook tijdens haar bezoek aan Luanda, haar allereerste bezoek aan Afrika. De pakweg vierduizend Angolese ama's in Nederland zijn in haar ogen politieke vluchtelingen die, nu de oorlog voorbij is, terug moeten. "Wij hebben het liefst dat asielzoekers vrijwillig teruggaan, maar als dat niet werkt hebben wij ook repatriëringsprogramma's. Want wij vinden het zeer belangrijk dat Angolezen naar hun land teruggaan gaan werken aan de wederopbouw. Dat is Nederlands én Europees beleid."

De Angolezen zitten echter allerminst te wachten op de terugkeer van landgenoten uit het buitenland. Ze hebben andere prioriteiten: ze helpen eerst de duizenden ontheemden in eigen land, die in benarde omstandigheden wachten op de terugkeer naar hun huizen. Bovendien bestaat de indruk bij Angolezen dat de meeste minderjarigen die naar Europa gingen redelijk welgesteld zijn. Ze sloegen niet voor de oorlog op de vlucht, maar zouden vooral naar Europa gegaan zijn om een opleiding te kunnen volgen. In hoeverre dit beeld klopt, is niet duidelijk. De geruchten die de ronde doen dat alle terugkerende ama's in Luanda werden opgehaald door familie in dure bussen, zijn zeker overdreven. Ten minste twee teruggekeerden zijn allerminst rijk, zo maakte een bezoek aan hun familie duidelijk.

Herintegratiepremie

Mulemba is een tehuis waar zo'n vierhonderd arme minderjarige weeskinderen en straatkinderen opgevangen worden. Het ligt in Viana, een van de dichtstbevolkte delen van Luanda. Het is hemelsbreed slechts tien kilometer van het centrum, maar door de verkeersdruk en de slechte wegen kost het vaak meer dan een uur om er te komen. In de brandende zon bezocht minister Verdonk de twee nieuwe gebouwen voor de ama's uit Nederland, met in totaal 25 bedden. Er zijn verscheidene badkamers, een keuken en ook een computerruimte. Zolang de kinderen nog geen achttien jaar zijn, krijgen ze onderwijs en hulp bij het zoeken naar werk. "Hoeveel ama's in Mulemba zullen moeten blijven, weten wij niet", erkent Verdonk. "We merken dat veel ama's wel degelijk ouders of verwanten hebben."

De begroting van het terugkeerproject bedraagt in totaal 700.000 euro, te betalen uit het budget van ontwikkelingssamenwerking. Minderjarigen krijgen naast de opvang in Mulemba hulp bij het verkrijgen van papieren, een vliegticket en een extra 'herintegratiebijdrage' van vijfhonderd euro (die overigens vervalt als zij langer dan drie maanden in Mulemba blijven). "Dat geld krijgen zij niet in Nederland, want dan komen zij niet opdagen op het vliegveld", zegt Luz Tantaruna, programmacoördinator van IOM in Angola. Zij volgt de minderjarigen vanaf het moment dat zij uitstappen op het vliegveld van Luanda. "Wij maken mee dat minderjarigen in Nederland een valse naam hebben opgegeven en hebben verteld dat zij hun ouders hebben verloren. Maar bij aankomst in Luanda geven zij hun echte naam en vertellen zij dat hun familie op hen wacht." Zij regelt dan vervolgens vervoer naar hun huis.

De verzoeken voor vrijwillige terugkeer die de IOM in Nederland van ama's ontvangt zijn erg divers. Zo was er bijvoorbeeld het geval van een achterlijk jongetje, waarbij Tantaruna de moeder moest overhalen haar zoon terug te nemen: "Zij zei niet genoeg te eten te hebben. Toen ik later begon over de vijfhonderd euro, zwichtte zij eindelijk." Zoiets is pijnlijk, maar wel begrijpelijk, in aanmerking genomen dat 85 procent van de Angolese infrastructuur is vernietigd.

Meer onderwijs

Zevenentwintig jaar burgeroorlog en totaal geen investeringen in basisbehoeften: dat tekent de geschiedenis van Angola. “Maar wij hebben tenminste vrede”, zegt Tantaruna, “en bij de meeste families zijn de kinderen weer welkom.” Zij vindt echter dat de Angolese overheid onvoldoende werk maakt van herintegratie van de jeugd. Minister Verdonk daarentegen sprak tijdens haar bezoek haar vertrouwen uit in de nationale wederopbouwplannen, maar hoe dan ook: “Repatriëren gebeurt alleen dit jaar nog vrijwillig. Volgend jaar zal het niet meer vrijwillig zijn.”

Albert de Dycker, directeur van IOM in Nederland, vindt het huidige Nederlandse terugkeerproject een waardevolle stap naar een grotere samenhang tussen migratiebeleid en ontwikkelingsbeleid. “Regeringen in de EU beseffen dat je internationale migratie niet oplost met louter een uitwijzings- en terugkeerbeleid. Europese landen kunnen via ontwikkelingssamenwerking de problemen verlichten in de landen waar deze kinderen vandaan komen, zoals het tekort aan onderwijs. Op die manier kunnen ze ongeordende migratie voorkomen.”

Ex-ama Flavio Rodrigues is het niet met hem eens: hij vindt dat degenen die “graag willen studeren en werken” niets te verwachten hebben van Mulemba. Deze jongeman staat kritisch tegenover het Nederlandse asielbeleid – in zijn ogen veronachtzaamt dat domweg het feit dat geldgebrek een fatsoenlijke toekomst in Angola in de weg staat. Flavio is gefrustreerd: zijn vader had telefonisch beloofd de studie van zijn teruggekeerde zoon in Luanda te gaan betalen. Maar nu hij terug is, blijkt dat een loze belofte.

De opvang in Mulemba lijkt vooralsnog overbodig. De Dycker zegt dat Mulemba de jongeren een goede opvang biedt, maar erkent dat dit project in de eerste plaats een terugkeerproject is, en niet zozeer een ontwikkelingsproject. IOM Angola gaat de Nederlandse regering vragen om meer geld uit te trekken voor werkelijke integratie van de jongeren. “Integreren? Hoe moet een jongere dat doen met maar vijfhonderd euro?” vraagt Tantaruna zich af. “Wij willen meer geld steken in onderwijs voor de jongeren.”